

Nr 53.

Av herr **Anderson** i Linköping **m. fl.**, om *avveckling av fullmäktig-systemet inom statsförvaltningen och de affärsdrivande verken.*

I det statliga besparingsarbetet har hittills en kategori av utgiftsposter lämnats tämligen orörd. Vi syfta på de s. k. fullmäktige- och sakkunnigeinstitutioner samt »råd» av olika slag, vilka under huvudsakligen de senaste årtiondena vuxit upp på vissa områden av statsförvaltningen. Även om dessa statsutgifter icke stiga till mera avsevärda belopp, synes det dock vara berättigat att underkasta även dem granskning i syfte att åstadkomma besparingar. Detta är påkallat även därför, att i dessa råd- och fullmäktigeinstitutioner det parlamentariska inslaget är starkt framträdande och ett tillfälle alltså här yppar sig att i handling ådagalägga riksdagens beredvillighet att på områden, som ligga inom dess egen intressesfär, följa samma sparsamhetsprinciper, vilkas tillämpning inom administrationen med styrka kräves just från riksdagshåll.

Till de ekonomiska synpunkterna komma emellertid även andra av principiell innebörd. Den svenska riksdagen har under det sistförflutna århundradet oavbrutet ökat sina maktbefogenheter på regeringsmaktens bekostnad. Denna utveckling har djupa rötter i svenskt statsliv och har främjats av den svenska riksdagens organisation och säregna arbetsformer. Den är alltså icke enbart en följd av den parlamentariska styrelseprincipens framträngande, men tendensen har givetvis vunnit i styrka i samma mån, som den politiska demokratiseringen fortskridit. Att denna utveckling kan försvåra en självständig och av partiinflytanden oberoende statsförvaltning torde icke kunna förnekas.

Det egentliga motivet för inrättandet av råds- och fullmäktigeinstitutioner inom vissa ämbetsverk torde ha varit önskan att bereda ökat lekmanainflytande på förvaltningen och att ställa denna i närmare förbindelse med det praktiska livet. Om detta motiv fortfarande, om ock i mindre utsträckning, kan äga giltighet, så är det dock ganska tydligt, att detta ändamål med systemet icke särskilt främjas genom att riksdagsmän i framskjuten partipolitisk ställning utses att bekläda ifrågavarande poster. Här har ett nytt moment tillkommit, varigenom systemet utvecklats till något, som ämbetsverken själva betrakta som en slags »parlamentarisk återförsäkring». Det synes i viss mån från ämbetsverkens sida ha använts som ett motdrag mot det växande riksdagsinflytandet på förvaltningen. Genom sina parlamentariska »fullmäktige» och »sakkunnige» söka verken helt naturligt göra

sina synpunkter och önskemål gällande i riksdagen. Frestelsen att bedriva särpolitik inom riksdagen ligger nära. Det torde näppeligen kunna bestridas, att ett mindre lämpligt inflytande på frågornas behandling i riksdagen *kan* utövas tack vare denna förbindelse mellan förvaltning och representation. Man har också stundom haft en känsla av att riksdagsmän, som beklätts med ifrågavarande uppdrag, varit bundna på förhand av hänsyn till ämbetsverkens intressen.

Gentemot dessa anmärkningar skall man sannolikt från vederbörande ämbetsverk framhålla, att även om administrationen icke tillföres sakkunskap i egentlig mening genom sina parlamentariska fullmäktige, så är det dock för vederbörande verk en stor fördel, att de redan på ett tidigt stadium kunna konfrontera sina synpunkter och önskemål med de riksdagspolitiska konjunkturerna och vinna förespråkare för sina intressen vid ärendenas riksdagsbehandling. På många håll tillmättes detta utan tvivel stort värde, och sannolikt skall man från ämbetsverkens sida uttala önskemål om systemets bibehållande. Det synes oss dock vara riktigast, att riksdagen icke fäster större avseende vid dessa synpunkter, utan att den fastmera bör hävda principen, att statsförvaltningens intressen inför riksdagen skola bevakas av *Kungl. Maj:t* och icke av enstaka riksdagsmän. Det kan lätt gå därefter, om det påtalade systemet får utveckla sig, att bakom regeringens rygg förbindelse etableras mellan vissa förvaltningsgrenar och riksdagen, vilket vore ägnat att försvaga regeringsmakten och utgöra ett vida större avsteg från grundlagens anda än negligerandet av § 46 riksdagsordningen.

Av dessa skäl och även med hänsyn till vikten av att undanröja varje misstanke, att dessa uppdrag kunna användas som politiska belöningar, anse vi, att det parlamentariska inslaget i statsförvaltningen bör avvecklas. I första hand torde därvid följande institutioner böra uppmärksammas:

Sakkunniga i pensionsstyrelsen, 4 till antalet, avlönade med 3,000 kronor per år vardera.

Beträffande dessa sakkunnige gjorde 1925 års riksdag det uttalandet, att av inhämtade upplysningar syntes framgå, att de sakkunnige under de gångna åren icke tagits i anspråk för arbetet hos styrelsen i den utsträckning, som vid arvodets bestämmande avsetts, varför det kunde ifrågasättas, huruvida icke nedsättning av arvodet borde ske. I årets statsverksproposition refererar socialministern en skrivelse av den 17 november 1925 från pensionsstyrelsen, i vilken göres gällande, att det arbete, som de sakkunnige utfört, icke borde bedömas enbart efter antalet sammanträden, som de bevisat. Dessutom anföres en statistik över antalet bevistade sammanträden under åren 1913—1925. Av denna framgår, att under åren 1920—1924 högsta antalet sammanträden, som de sakkunniga bevisat, varit 8 per år och att antalet år 1924 var 5. Därefter uppvisar år 1925 en överraskande ökning. Under tiden januari—17 november 1925 ha de sakkunniga bevisat ej mindre än 10 sammanträden. Det är omöjligt att undgå att sätta denna plötsliga ökning av antalet bevistade sammanträden i samband med riksdagens ovan-

nämnda erinran mot arvodenas nuvarande belopp. Det torde dock icke vara riktigt att av denna ökning draga den slutsatsen, att sakkunnigeinstitutionen nu fått ökad betydelse för pensionsstyrelsen. Under nuvarande förhållanden torde nyttan av densamma vara ringa, om rent sakliga synpunkter anläggas och värdet av »den parlamentariska kontakten» lämnas å sido. Enligt en ny arbetsordning inom pensionsstyrelsen, tillämpad fr. o. m. 15 september 1925, skola de sakkunnige — vilka hittills huvudsakligen deltagit i behandlingen av frågor rörande lagändringar, anslag till pensionsförsäkringsverksamheten och dylikt, varjämte de under hand tagits i anspråk för rådplägning — hädanefter inkallas till plenum en gång i månaden, då principfrågor och tveksamma pensionsärenden skola behandlas. Om dessa rena pensionsärenden hittills kunnat avgöras utan de sakkunniges medverkan, lär väl så kunna utan olägenhet ske även i fortsättningen. Det synes oss icke vara nödvändigt att för dessa uppgifter bibehålla sakkunnigeinstitutionen, med bortseende från ovan påpekade olägenheter av densamma. En indragning av dessa sakkunnigebefattningar skulle medföra en minskning av det extra förslagsanslaget till upprätthållandet av pensionsstyrelsens verksamhet med 12,000 kronor.

Fullmäktige i socialstyrelsen, 2 till antalet, representerande den ene arbetsgivare-, den andre arbetareorganisationerna, avlönade med 2,000 kronor vardera.

Syftemålet med denna institution — att sätta socialstyrelsen i närmaste förbindelse med det praktiska livet och de intressen, som styrelsen har att tillgodose — kan säkerligen uppnås utan att härför ett särskilt organ erfordras. Styrelsen kan ju vid behov rådgöra med de representanter för arbetsgivare- och arbetareorganisationerna, vilka för skiftande uppgifter kunna anses mest lämpliga. Genom indragning av fullmäktigeplatserna kan socialstyrelsens stat minskas med 4,000 kronor.

Fullmäktige i fångvårdsstyrelsen, också 2, avlönade med 2,000 kronor vardera.

Fångvårdsfullmäktige skola enligt instruktionen för fångvårdsstyrelsen representera den ene den sociala, den andre den statsfinansiella sakkunskapen och närvara vid behandling inom styrelsen av vissa närmare angivna ärenden. Institutionen synes oss vara ett typiskt exempel på en onödigtvis tillskapad organisation, som knappast kan tänkas tjäna annat syfte än att utgöra en förbindelselänk mellan ämbetsverket i fråga och riksdagen. Varför behovet av dylika fullmäktige skulle vara större i detta ämbetsverk än inom exempelvis skolöverstyrelsen, medicinalstyrelsen etc., torde ej vara lätt att utreda. Institutionen torde saklöst kunna undvaras, varigenom fångvårdens stat minskas med 4,000 kronor.

Ehuru vi ansett oss böra för närvarande begränsa vårt yrkande till de här berörda fullmäktige- och sakkunnigeinstitutionerna, förbise vi dock ingalunda, att även en del andra organ av samma eller liknande karaktär — med eller utan parlamentariskt inslag — böra bli föremål för uppmärk-

samhet i sparsamhetssyfte och med hänsyn till de principiella invändningar mot själva systemet, som vi här framfört. En utredning genom Kungl. Maj:ts försorg torde dock böra ske, innan riksdagen upptager frågan till närmare prövning. Vi nämna som föremål för en sådan utredning:

Möjligheten av en koncentrerings av de olika nu verksamma *lönenämnderna* torde böra undersökas.

Det vidlyftiga »Sociala rådet» torde helt kunna avvecklas. Dess medlemmar, till antalet cirka 30, med lika många suppleanter, åtnjuta visserligen icke fasta arvoden utan endast dagtraktamente och reseersättningar. Behovet av en fast institution för rådgivande ändamål kan emellertid starkt ifrågasättas, och den vidlyftiga apparaten synes vara föga ändamålsenlig. Även »Lantbruksrådet» torde utan skada för jordbruksnäringen kunna avvecklas. »Kontrollrådet», som även har ett par politiska ledamöter, borde också i detta sammanhang ägnas uppmärksamhet.

I en grupp för sig stå fullmäktigeinstitutionerna inom de affärsdrivande verken. Inom järnvägsstyrelsen finnas 2 fullmäktige, inom telegrafstyrelsen 2, inom domänstyrelsen 2 och i postsparbanken 3. Vattenfallsstyrelsens 4 ledamöter ha i det väsentliga samma funktioner som nyssnämnda fullmäktige, ehuru deras uppdrag är fastare regelbundet. Järnvägsfullmäktig, telegraffullmäktig och ledamot av vattenfallsstyrelsen åtnjuter arvoden på respektive 6,000, 4,000 och 4,000 kronor. Domänfullmäktige avlönas med 3,000 kronor. Flertalet innehavare av dessa uppdrag äro representanter för det praktiska livet eller för speciell sakkunskap. I ett par fall har dock även här ett politiskt-parlamentariskt inslag tillkommit. Ehuru vi icke bestrida, att fullmäktigeinstitutionen på dessa områden kan ha en viss praktisk betydelse, hålla vi dock före, att nyttan av densamma icke motsvarar de kostnader den åsamkar de olika verken och därmed indirekt statsverket. Det torde ej kunna påvisas, att postverket, som saknar fullmäktigeinstitutionen, visat mindre förståelse för näringslivets intressen och det praktiska livets krav än exempelvis järnvägsstyrelsen, som är utrustad med järnvägsfullmäktige. Näringslivets representanter och organ kunna göra sina synpunkter gällande, och den erforderliga sakkunskapen står givetvis verken till buds oberoende av fullmäktigeinstitutionen.

Till sist vilja vi såsom föremål för den här ifrågasatta utredningen även framföra frågan, om icke i de fall, där fullmäktigeinstitutionen anses böra bibehållas, de fasta arvoden, som nu äro regel, böra utbytas mot ersättning för varje bevistat sammanträde.}

Med anledning av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta:

dels att under andra huvudtiteln minska avlöningsstaten för fångvårdsstyrelsen med 4,000 kronor;

att under femte huvudtiteln minska det extra förslagsanslaget till upprätthållande av pensionsstyrelsens verksamhet med 12,000 kronor;

att minska det ordinarie förslagsanslaget till socialstyrelsen med 4,000 kronor;

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i syfte att avveckla fullmäktigsystemet inom statsförvaltningen och de affärsdrivande verken i de fall, som ej av ovan gjorda yrkanden beröras, samt att i övrigt åstadkomma förenklingar och besparingar på i denna motion berörda områden.

Stockholm den 20 januari 1926.

Ivar Anderson.

P. M. Olsson.

Edvard Lithander.

Joh. G. Svensson.

E. O. Magnusson.

John Jönsson.

Gunnar Persson.

Nils Winkler.

